
« Educatie voor Duurzame Ontwikkeling in de NME-praktijk: uitdagingen voor Hoofd, Hart en Handen »

Benelux Werkconferentie natuur- en milieueducatie

Korte impressie van de editie 2009

(Oostende, 24-26 november)

(Artikel bedoeld voor de NME/EDO – professionelen en onderwijsbeleidsmakers in België, Nederland en Luxemburg)

INLEIDING OP HET THEMA

Educatie voor Duurzame Ontwikkeling, of kortweg 'EDO' is een begrip dat steeds meer terrein wint in het educatieve landschap.

De periode 2005-2014 werd door de Verenigde Naties uitgeroepen tot 'Decennium van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling'

De opmars van EDO plaatst natuur- en milieueducatie (NME) voor nieuwe uitdagingen. Het containerbegrip duurzame ontwikkeling krijgt meer en meer inhoud; maar hoe integreer je duurzame ontwikkeling in de praktijk van natuur- en milieueducatie?

De volgende drie sleutelthema's kunnen alvast richting geven.

1. Complexiteit vereist systeemdenken (Hoofd)

Meer en meer worden leerkrachten en vormingswerkers geconfronteerd met maatschappelijke fenomenen die bijzonder complex zijn. Ze zijn gekenmerkt door een sterke verwevenheid van verschillende factoren. Ecologische, economische, culturele, historische, ethische, technologische en sociaal-politieke aspecten hebben elk hun impact op onze samenleving en beïnvloeden bovendien elkaar.

In zo'n complexe en onvoorspelbare wereld ontstaan nieuwe noden voor educatie. Systeemdenken staat daarbij centraal en gaat uit van volgende basisprincipes:

- bestudeer liever gehelen dan deelaspecten
- kijk eerder naar dynamische relaties dan naar lineaire oorzaak-gevolg-ketens
- schenk meer aandacht aan processen dan aan feiten
- streef liever naar het ontdekken van patronen dan naar het zoeken naar details.

2. EDO is gericht op waardeontwikkeling (Hart)

Duurzame ontwikkeling gaat in wezen om de vraag wat voor wereld we willen nalaten aan de generaties die na ons komen. Waarden spelen een belangrijke rol bij de keuzes die we daarin maken. Duurzame ontwikkeling heeft te maken met rechtvaardigheid, dus zijn waarden en overtuigingen nooit veraf. Educatie moet activiteiten omvatten waarmee waarden verduidelijkt en bespreekbaar gemaakt kunnen worden en waarmee nieuwe waarden kunnen ontstaan.

Dat kan door ervaringsgericht te werken aan betekenisvolle thema's.

Vanuit ons 'Hart' leren we het meeste door onze eigen waarden en overtuigingen te confronteren met die van anderen. Geloofwaardigheid is daarbij essentieel. Diversiteit aan opvattingen en achterliggende waarden is dan geen drempel, maar juist een verrijking. Het biedt een ruimer en gevarieerder klankbord waaraan we onze eigen overtuigingen kunnen toetsen. Waarden en emoties zijn nauw met elkaar verbonden. Educatie moet daarom ook rekening houden met emotionele aspecten die onafscheidelijk gekoppeld zijn aan ons denken. Emoties kunnen in leerprocessen constructief gebruikt worden om situaties te verbeteren.

3. EDO is actiegericht (Handen)

Vaardigheden om duurzaamheidskwesties aan te pakken, kunnen vooral via persoonlijke ervaring verworven worden. Leren moet daarom gericht zijn op handelingsbekwaamheid. Het moet mensen leren omgaan met de gevoelens van angst en bezorgdheid over wat misloopt en hen de nodige moed en het vereiste engagement bijbrengen om zelf acties te ondernemen.

Deze acties dienen niet om een probleem als dusdanig op te lossen, wél om de nodige competenties te verwerven om als burger te kunnen participeren aan de maatschappelijke besluitvorming. Niet om het even welke activiteit is zo'n actie. Het gaat hier om activiteiten die doelbewust worden gekozen, waarop door alle betrokkenen wordt gereflecteerd en die gericht zijn op het zoeken naar oplossingen voor een specifiek probleem.

DE CONFERENTIE

Het Vlaamse Gewest organiseerde de editie 2009 van de Benelux Werkconferentie over natuur- en milieueducatie.

Afdeling Milieu-integratie en -subsiëringen

Dienst Natuur- en Milieueducatie

Graaf de Ferraris-gebouw

Koning Albert II-laan 20, bus 8

1000 Brussel

tel 02/553 03 66 of 02/553 27 97

katrien.vanpoeck@lne.vlaanderen.be of jurgen.loones@lne.vlaanderen.be

Het programma van de conferentie was praktisch van aard. Er was slechts één korte inleidende presentatie om het thema onder de aandacht te brengen en te verduidelijken. Tijdens de gehele conferentie was er heel wat interactie tussen de deelnemers (136 deelnemers uit de drie landen – met een mooie spreiding over de verschillende regio's).

De conferentie werd opgebouwd aan de hand van concrete voorbeelden en educatieve methodieken en materialen die de sleutelthema's in de (NME)praktijk brengen. De deelnemers werden geïnspireerd met tal van vernieuwende en/of beproefde manieren om deze principes te realiseren. Na elk van de 15 sessies had iedereen ruim de tijd om ideeën en praktijken uit te wisselen, te reflecteren over de concrete voorbeelden, de drie sleutelthema's, de toepasbaarheid binnen de eigen praktijk, en na te denken over beleidsaanbevelingen.

Het zwaartepunt van de conferentie lag dus op de vertaalslag van EDO-principes in de praktijk binnen het veelzijdige NME-werkveld.

DE BEVINDINGEN

Het decennium van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling is halfweg en bijgevolg is de fase van implementatie aangebroken. Duurzame ontwikkeling is één van de drie pijlers van het vernieuwde Beneluxverdrag. Dit biedt een kader om versterkt samen te werken aan de implementatie van EDO binnen de Benelux in inhoudelijk, methodisch en financieel opzicht.

Maar Educatie voor Duurzame Ontwikkeling is niet alleen de verantwoordelijkheid van NME. Op pedagogisch, conceptueel en organisatorisch gebied zouden ook de verschillende educatieve sectoren nauwer kunnen samenwerken.

Voor de meeste regio's blijft het moeilijk en is het dus een uitdaging voor de NME-sector om onderwijs en jeugdwerk te laten delen in de bevoegdheid betreffende de ontwikkelingen binnen natuur- en milieueducatie.

De problematieken van klimaatverandering en aantasting van biodiversiteit werden als bijzonder urgent aangehaald en vereisen een brede maatschappelijke inzet. Wonen, reizen, vervoer en voeding hebben samen een bijzonder grote impact op het leefmilieu. Bovendien is de toegang tot deze aspecten onrechtvaardig verdeeld.

Het toespitsen op één van die thema's kan helpen om de praktijk en de methodieken van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling te verfijnen en om gericht samen te werken tussen landen en tussen verschillende educatieve sectoren als ook met onderwijs. Hierbij is het wel belangrijk het gehele (eco)systeem voor ogen te blijven houden. Duurzame ontwikkeling komt er vooral op aan problemen niet te gaan doorschuiven naar elders en verantwoordelijkheden niet af te wentelen op de toekomstige generaties. Waardeontwikkeling en omgaan met emoties blijken bijzonder belangrijk te zijn bij het maken van keuzes.

Het ontwikkelen van handelingsperspectief is cruciaal om niet te vervallen in doemdenken. Daarom is het belangrijk om een beeld te vormen van de 'gewenste' toekomst. De blik op de toekomst houdt EDO op het goede spoor en bevordert het handelingsperspectief. Natuur- en Milieueducatie kan hieraan een funderende bijdrage leveren. Bruikbare methodieken bestaan en moeten versneld ingezet worden in alle lerende organisaties (lerarenopleidingen, scholen, bedrijven, verenigingen, organisaties...) om tot een ander leren te komen.

DE CONCLUSIES

1. Educatie voor Duurzame Ontwikkeling moet meer gericht zijn op het bevorderen van systeemdenken, waardevorming en actiegerichtheid.
2. In samenhang hiermee, moet de ondersteuning van EDO horizontaal georganiseerd worden vanuit alle betrokken beleidssectoren.
3. Ook NME-organisaties zullen inspanningen moeten leveren om de traditionele barrières tussen de diverse educatieve sectoren te overwinnen door het aangaan van samenwerkingsverbanden met bijvoorbeeld ontwikkelingseducatie, cultuureducatie, gezondheidseducatie, erfgoededucatie... . Het is de taak van de overheden deze processen te faciliteren.
4. Concreet samenwerken over de landsgrenzen heen tussen twee Beneluxconferenties door, moet meer aandacht krijgen en gefaciliteerd worden.
5. Het is leerrijk om methodieken uit het ene land in de praktijk ook uit te testen in een ander land, wanneer de vraag voldoende groot is. Daarbij is het belangrijk om ook de nodige materialen te hertalen voor toepasbaarheid in andere contexten.
6. Het koppelen van databanken en inventarissen is een grote meerwaarde in de zoektocht naar geschikte materialen en werkvormen.
7. De 24ste Beneluxwerkconferentie NME (27-29 oktober 2010, GH Luxemburg) benadert het voedselvraagstuk in het kader van EDO met een bijzondere aandacht voor alles wat te maken heeft met biodiversiteit.

ENKELE BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIES

- Boulanger, Paul-Marie (Décembre 2006). La psychologie sociale au service du développement durable, Etopia n°2, 191-208 pp.*
- Breiting, S., Mayer, M., Mogensen, F. (2005). Quality Criteria for ESD-schools. Guidelines to enhance the quality of Education for Sustainable Development, Austrian Federal Ministry of Education, Science and Culture, Wenen, 56 pp.*
- Craenhals, E. (1999). Kwaliteitsindicatoren voor natuur- en milieueducatie. AMINAL-dossier nr. 1, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer, Afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid, Brussel, 17 pp.*
- Djegham, Y., Tremblay, P., Verhaeghe, J.-C., Wolfs, J.-L., Rousselet, D., El Boudamoussi, S., Van Hecke, E. (2006). Educatie voor duurzame ontwikkeling – Waarom? Hoe?, Methodologische gids voor de leraar, Federaal Wetenschapsbeleid, Brussel, 102 pp.*
- Jackson, T. (2004). Motivating sustainable consumption, a review of evidence on consumer behaviour and behavioural change, Guildford: University of Surrey.*
- Joule, Robert-Vincent, Beauvois Jean-Léon(2006). La soumission librement consentie, Comment amener les gens à faire librement ce qu'ils doivent faire? PUF.*
- Riondet, B. (2004). Clés pour une éducation au Développement durable, Paris, Edition Hachette Livre, Collection « Ressources Formation », 143 pp.*
- Sleurs, W. e.a. (2008). Duurzame ontwikkeling. Hoe integreren in het onderwijs? Antwerpen: Uitgeverij De Boeck.*
- Sterling, S. (2007). Riding the storm: toward a connective cultural consciousness. In: Wals, A.E.J. Social learning towards a sustainable world. Wageningen : Wageningen Academic Publishers.*
- Van Poeck, K.; Loones, J. (2010, In druk) Educatie voor Duurzame Ontwikkeling: de vlag en de lading. Brussel.*
- VLOR (2002). Kwaliteitsindicatoren voor mondiale vorming. Een handige beoordelingsfiche voor leermiddelen mondiale vorming, Garant, 16 pp.*

ENKELE INTERESSANTE LINKS

<http://edo.lne.be>

www.emwelt.lu

www.lvdo.nl

www.nme.nl

www.unece.org/env/esd

Databanken - info

<http://nme.milieuinfo.be>

<http://www.greenbrussel.org/>

http://www.kleurbekennen.be/web/kb2/web/02_zoek.html

Réseau Idée asbl, 266 Rue Royale, 1210 Bruxelles. Tél. : 00 32 2 286 95 70

Sites : www.symbioses.be et www.reseau-idee.be – Courriel : info@reseau-idee.be

Symbioses : le magazine de l'Education Relative à l'Environnement du Réseau Idée.

Mundo-Bib, het unieke documentatiecentrum voor duurzame ontwikkeling in Brussel,
Edinburgstraat 26, 1000 Brussel

<http://envirodoc.org/static/pdf/repertoire-50-outils.pdf>

www.institut-eco-pedagogie.be

Verhalend ontwerpen

www.storyline-scotland.com

www.storyline.org

www.verhalendontwerpen.nl

Filosoferen

www.zenopraktischefilosofie.be

*Een antwoord is altijd een stukje van de weg die achter je ligt. Alleen een vraag kan je verder brengen.
(Jostein Gaarder, Hallo, is daar iemand?)*